

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . 5—
četrt leta . . . 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštne 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14
trikrat . . . 12
za nadaljna vrščena od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 28. junija 1918.

Učiteljstvo in kulturna banka.

Napisal D.

S silo potresa je razmajala človeško družbo svetovna vojna in kakor velik historigen eksperiment preizkuša stebre in temelje predvojne kulture.

Zgodovina bo imenovala naš čas dobo revizije, ki odločilno poseže v razvoj človeštva kakor pred 500 leti dobo renesanse.

Socialna nujnost zahteva revizijo vsakega pojma in aksioma, vsakega teorema in filozofskega sistema, vsake socialne naprave in državne ustave.

Mi živimo v začetku socialne revizije in nikakor še ne moremo predvideti in pregledati sprememb in posledic socialnega potresa in niti ne slutimo, kdo prestane to strašno preizkušnjo brez škode?

Danes se hočemo omejiti na revizijo enega pojma, — kapitalizma, proti kateremu so nastopili že pred vojno na eni strani socialni demokrati s protizahtevno komunizma, na drugi strani srednji stanovni s principom samopomoči v obliki zadružne organizacije.

V vojski je najprej zmagal ekstrem komunizma v dveh oblikah. Z nizko revolucijo je zavlada radikalni komunizem boljševikov z odpravo osebne lasti in socializacijo plačilnih produktivnih in prometnih sredstev. V državah srednje Evrope je zmagal državni socializem v obliki central, revizij in nakaznic.

Prognoza nizkega komunizma ni ugodna, in tudi pri nas že preklinja ljudstvo »socializem central« kakor pred 100 leti Francozi. Kmečka modrost se udaja celo mističnemu pesimizmu in razlaga, da je zavlada Antikrist, prerokovani se jalec milijonov.

Kaj potem? Ali naj se vrne spet stari ekstrem osebne kapitalizma, ali naj se začne stara igra od kraja?

Socialna nujnost zahteva revizijo kapitalizma. In objektivna revizija ugo-

tavlja, da je kapitalizem eno najuspešnejših socialnih sredstev! Kapitalizem je torej sredstvo, a kaj je njegov smoter in cilj? Uničevanje ali ustvarnost? Podiranje ali zidanje, vojna ali kultura? Kdo ima torej pravico razpolagati z dobičkom kapitala? Ali neodgovorni poedinec, — ali cela družba? Ali naj se dobiček milijard še naprej zbira v blaginjah trdosrčnih kapitalistov, gluhih in slepih za bedo ljudstva? Ali naj trpi celo človeštvo za dobiček par kapitalistov, ali naj služi človeštvo kapitalizmu ali kapitalizem človeštvu?

Zdravi ljudski razum odgovarja: Kapital je samo sredstvo za napredek kulture in samo tiste osebe so upravičene, razpolagati z dobičkom in upravnim aparatom kapitala, ki delajo za kulturo.

Za nas stoji torej intuitivna, evidentna in neovržna dogma: Kapital je sredstvo za napredek kulture, z njim in njegovim upravnim aparatom smejo razpolagati samo kulturni delavci.

Matematično nujno gre dedukcija dalje: Katero socialno delo se imenuje kulturno, katere osebe se štejejo med kulturne delavce, katere osebe zavzemajo prvo mesto med kulturnimi delavci? Tisto delo je primovalentno, ki obdeluje in prideluje predpogoj in nositelja kulture, — človeka. Tisto delo, ki pretvarja barbarja v kulturnega človeka, — je vzgoja, pedagogika.

Sledi torej matematično nujen silogizem: primovalentno kulturno delo je pedagogika. Kakor kipar glino, tako oblikuje pedagog kao mladega, elastičnega duha.

Zdravi ljudski instinkt že dolgo nazivlje 20. vek — stoletje otroka, stoletje vzgoje. Z drugim imenom se bo imenovala doba socialne revizije — doba vzgoje! Doba pedagogov! Historični razvoj nam to ad oculos demonstrira: v velikih državnih dogodkih igrajo vodilno ulogo profesorji-pedagogi, ne več advokati!

Tako prevzame tudi pri nas vodstvo ljudstva tisti produktivni stan, ki producira naš najdražji kapital, našega ljudskega duha. To je stan pedagogov, združenega ljudsko-, srednje-, in visokošolskega učiteljstva.

Vrnimo se k svoji ekonomski dogmi: Kapital je samo sredstvo za napredek kulture, z njim in njegovim upravnim aparatom smejo razpolagati samo kulturni delavci, torej v prvi vrsti — pedagogi! Upravni aparat kapitala je — banka. Torej: z njim smejo razpolagati samo kulturni delavci, v prvi vrsti pedagogi v obliki — kulturne banke! Kulturna banka? Taka najmodernejša banka, ki vporablja večino čistega dobička za kulturne namene, ne več za zasebne blaginje!

In zareži se lokavi antitezar: Kulturna banka! Kaka glupost! Fantom fantasta, ki ne pozna človeške nature. Kaj brigla trgovca kultura! Ali ne veste, kaj je moderni troovec? Ropar, ki pleni pod zaščito zakonov! Moderne banke so vendar roparske, ne kulturne naprave!

Zavrne ga sintezar: Ugovarjam v imenu naših poštenih trgovcev in poštenih bank! Prvič so naši trgovci poštene močje, ki ne ropajo in iščejo samo poštenega, zaslužnega dobička; drugič pa naše banke še niso izvršile svoje socialne naloge: gospodarske osamosvoje naroda! Tretjič pa tudi mi računamo s človeško nature in imamo za ta namen pripravljeno posebno formulo, s katero prevedemo banke iz roparske v kulturno obliko. To je psihološka metoda podzavestnih količin, ki se nezavestno (podzavestno) sumirajo v mogočen efekt. S to psihološko metodo že od nekdaj zmaga je vsi realni reformatorji: polagoma, da ljudstvo ne čuti, korak za korakom, del za delom, fazo za fazo uvajajo reforme. Tako bo tudi kulturna banka v začetku resno računala s kapitalističnim instinktom človeške nature ter samo doslej neznani, neopaženi in čezmerno dobiček nalagala v posebnem kulturnem fondu, iz katerega ne občutno, podzavestno amortizira tekmo desetletij privatno naloženi kapital: Kulturna banka bo nato upravljala samo lasten kapital in vporabljala vsi dobiček za kulturne namene. Mi seveda tega ne učitamo, a umremo s sladko zavestjo, da smo ustanovili prvo kulturno banko!

Včerajšnja utopija stoji danes pred nami kakor živo dejstvo, taka prehodna banka — imenovati jo hočemo anticipandno »kulturno banko« — ni torej samo go-

la možnost, ampak pereča, aktualna nujnost iz dveh vzrokov. Bliža se čas velikega narodnega preporoda, stoletni vsestranski pritisk odneha in latentne narodne sile udarijo s potrjeno vehemenco na dan skozi vse mogoče ventile in ventilčke. V splošnem navdušenju se začuti vsak polizobrazenec v tajnih globinah ki-peče dušice poklicane za mesijo, ki pripelje osvobodeno ljudstvo v obljubljeno deželo. In tako doživimo, kakor se je to vedno in povsod godilo, manijo tekmo-

vanja in ustanovljanja raznih kulturnih društev in podjetij. Vsak polizobrazenec bo silil v ospredje kakor »ustanovnik« ali vsaj voditelj »kake stranice, naivno prepričan, da zadoščajo široka usta in široko navdušenje. Kulturna banka koncentrirala z železno roko vse kulturne sile in zajezi nevarnost, da se brezplodno razpršijo. Drugič nas bo pa tudi nekoliko sram, ko stopimo avtonomno in enakopravno v družino narodov — praznih rok. Strančiki boji zadnjih desetletij so absorbirali vso narodno silo, tako da smo kulturno zastali in da nismo položili niti temelja tistim napravam, ki značijo kulturnost naroda. Kje je naše akademsko in ljudsko vseučilišče, umetniški dom z galerijo in akademijo obratnih umetnosti, glasbeni dom s konservatorijem, narodno gledališče itd.? Potrebujemo mali in veliki konverzijski leksikon, slovenski etimološki slovar, zgodovino slovenskega jezika in naroda, zgodovino slovanskih narodov, svetovno zgodovino, znanstveno ljudsko knjižnico itd. Evo, samih nujnih kulturnih podjetij, zahtevajočih ogromne vsote, katerih ne zmoro nobeno društvo ali zasebno podjetje! Omogoči ji samo bogato opremljena kulturna banka, poslujoča po najmodernejših principih trgovske metodike.

Pri nas ima ideja kulturne banke močnega zaveznika v mladem slovenskem socializmu, ki se je samozavestno ločil od nemškega socializma (marksizma) in že izdaja izvrstno revijo »Demokracija«. Program slovenskega socializma se bistveno razlikuje od marksizma: 1. namestu materializma si je postavil svetovni nazor idealizma; 2. nasproti proletariatu (razredni boji), ki priznava le proletariatu pravico do boja za

LISTEK.

Hinko Medič:

Lavra.

Gašparšič, šetajoč se po Korzu, se je ustavil pred velikim izloženim oknom ter čital vzpored kinematografske predstave, ki mu ga je usilil mimogrede uslužbenec gledališča »Edna«. Sam ni vedel, jeli čita ali ne. Njegove oči so švigale po barvanem letaku, kakor da ne razume ničesar.

»Stopiti moram na tramvaj proge Kandler.« Približal se je s čudno gesto stražniku.

»Oprostite, kako to da še ni videti voza proge Kandler?«

»Tu ne; niže dol. Glejte, saj je tam postajališče!«

»Saj res! Da, tam bo!«

Čemu je neki nagovoril stražnika? Saj je vedel, kje mora vstopiti. Tolikokrat se je že vozil v tisto smer! A Gašparšič se je v tem velikem mestu čutil tako osamljenega, tako zapuščenega, da se mu je zdelo potrebno približati se kakšni duši, govoriti s kom, posmehljati se mu, četudi stražniku.

Evo, tramvajski voz! Bližal se je počasi, tirajoč za seboj priklopni voz. Ustavil se je ravno pri njem. K vozu se je valila debela gosa močno sopeč čez ulico. Gašparšič je pustil vstopiti najprej

debelo gospo, potem suhega poštnega slugo, modistko z veliko škafijo, vojaka z nahrbtnikom, mladega duhovnika in dva srednješolčka s knjigami pod pazduho, da sta jih komaj obsegala z laktjo; potem je skočil tudi on, in tramvaj se je zganil.

Se je dobil prostora tik vrat poleg debele gospe, ki se je vedno lovila sapa. Na dolenjem koncu sta sedeli dve brhki gospodični. Živahno sta se pogovarjali in veselo hihitali. Njima na strani je sedel mladi duhovnik resnega obraza. Iz žepa je potegnil časopis, ga razvijal in obračal tako spretno, da ni bilo mogoče videti naslova. Žena je držala na kolenih zdravo dete, ki je motrilo z velikimi očmi zdaj tega, zdaj onega. Tam priletna gospa smehljajočega se obraza. Dva gospoda sta debatirala o ljudski prehrani.

»Dragi moj, Trst je danes velika zapuščena vas. Po obrežju in pomolih raste trava. Prej je gotovo nisi videl. Ali se spominjaš onih zlatih časov? Deset, petnajst parnikov je priplovalo vsak dan v pristanišče. Koliko so navlekli blaga s seboj! Po cestah si se komaj ognil procesijam težko natoženih voz. Vse zaloge so bile nabito polne živil. Nam Tržačanom ni ničesar nedostajalo. Se ptičjega mleka bi bil našel! A zdaj?«

Gašparšič ni več poslušal. Njemu nasproti je sedela gospa — ali gospodična — v azurni obleki. Ta modrina je zmotila njegovo oko. Srce mu je zastalo. Poblebel je. Kolena so se mu začela tresiti. Kri mu je šinila bliskoma v glavo. Čutil je,

v sebi ogenj svoje krvi. Dihal ni, odprl je oči in gledal, strmel . . .

Kaj, to gospo — ali gospodično — mora pač poznati! Kako to, da jo je prej prezrl? Ali je to ona? Lavra? Ona? V tem velikem mestu? Zdaj? V istem električnem vozu kakor on? Kako to? Lavra? Lavra? Sama? Čisto sama v tramvajskem vozu? Po petih letih?

»Lavra! Lavra!« je klicalo njegovo srce.

»Ti tu? Ti tukaj? In ravno ti? Ali je morda druga, ki ti je slična? Ni mogoče — ti? Kako moreš biti sama kakor jaz v tem mestu, v istem električnem vozu kakor jaz? In ravno v tem?«

Plašno je dvignil glavo: skrivoma je ogledoval in motril to elegantno postavo, ki je sedela, ne da bi se premaknila, kakor da ne bi ničesar videla, ničesar mislila, kakor da bi sedela ondi, zanemarjajoč samo sebe. Obleka ji je pristojala tako srčkano, čisto navadna toaletta, a tako okusna. Njeni rožasti prstki so oklepali srebrno pompadurko in svilene svetle rokavice. Obraz ji je bil malo bled; oči kakor modrina neba, polne milne — svetli lasje pod tlastim klobukom.

Gašparšič je hotel biti drzen, a srce mu je toliko, pokalo, jhtelo, kri mu je napenjala votle senci. Se je dvignil glavo, motril obraz cvetoče deve, zaplčil pogled v njene velike, očarljive oči, hoteč, da bi jih uprla vanj, v njegovo dušo in čitala v njej vse, vse . . .

Ona se ni zganila. Niti usten ni premaknila, ni trenila z dolgimi trepalnicami, njen pogled je bil

miren kot morska plan v lepem jutru. Pogledala ga je, da; a njene žametne oči se niso začudile, v njih ni bilo opaziti niti najmanjšega dvoma, vprašanja ali zadrege. Bil je navaden pogled, ravno dušen, jasen, pogled mladenk, lepih in bujnih, ki ga vračajo neznancem, ko jih nadlegujejo z očmi na cesti, v gledišču, kavarni, električnem vozu.

»Ona, ona, ona!« — je kričnilo ubogo srce. »Ni me poznala! Ni mogoče! Ali res? Ali sem se tako izpremenil? In jaz, zakaj ji nisem ničesar zašepetnil? Zakaj se ji nisem nasmehnil? Zakaj ji nisem namignil? Zakaj ji nisem mogel reči, da sem jaz, jaz, jaz?«

Umolknil je. Srca ni mogel več umiriti. Kri mu je butala vedno boljbolj po žilah. Nervozno si je mel roke. Ozrl se je po vozu. Ustavil se je bil že večkrat, se izpraznjeval in zopet naplnil, a on tega ni opazil. Gospodični sta bili še vedno na svojem prostoru in polnili sta voz s srebrnim smehom.

Izkušal je udušiti svoj notranji boj. Čital je reklamne tablice ob stenah:

»Esposizione di guerra... Non sputare... Grande deposito vestiti... Pasta dentifricia...«

A srce se je zopet oglašalo.

»Nisva hotela! Ne, nočeva tu, v električnem vozu, med tem ljudstvom, po tolikih letih... Popolnoma sva se razumela. Prav je tako! Lavra! Lavra! Ti si! Da, ti si, ti! Ali me vidiš? Vidim te! Tu sedi pred menoj, tu me imaš pred seboj. Po petih letih! Z menoj v istem vozu! Kdo bi bil to

socialno pravičnost in zahteva diktaturo proletariata, — stoji solidarijem, ki hoče izvesti socialno reformo s pomočjo in sodelovanjem vseh stanov; 3. namestu komunizma se bliža avtarkizem, princip tiste omejene osebnosti lasti, ki zadošča osebi in družini; 4. internacionalizem izključuje narodni problem iz socialnega boja, postavlja ga hoče na dnevni red šele po zmagi proletariata; nasprotno zahteva konacionalizem sotrudni boj enakopravnih in avtonomnih narodov, smatra torej rešitev narodnega problema za predpogoj uspešnega socialnega boja ali vsaj za vzporedno vprašanje.

In kulturna banka se a priori nanaša na temelje idealizma, solidarizma (konfukcionizma), avtarkizma in konacionalizma, torej predpostavlja za podlago, izhodišče svojemu delovanju to, kar si stavi slovenski socializem za cilj. Ta čudovita enota izhoda in cilja nujno združuje prej ali slej ideji kulturne banke in slovenskega socializma!

V problemu kulturne banke ne smemo prezreti merodajnega in izkušenega činitelja: kaj poretke obstoječe kapitalistične banke? Kako stališče naj zavzame kulturna banka v konkurenčnem krogu kapitalističnih bank? Velike težave čakajo tam, kjer so se razdelile kapitalistične banke gospodarsko polje do zadnjega kotička, da ni več prostega mesta za novo konkurenco. Na veliko srečo se nahajajo naše banke stopnjev in prvem začetku razvoja, celo gospodarsko polje leži takorekoč še pred njimi kakor neobdelana tla. Prostoru torej ni samo za našo kulturno banko, ampak še za par drugih velikih kapitalističnih bank. Naše banke še niso izvršile svoje zgodovinske naloge: Gospodarske osvoboditve naroda. Osredotočiti so dolžne vso svojo moč v edini cilj: Gospodarska svoboda naroda! V tem velikem gospodarskem boju jim prevzame kulturna banka veliko breme, skrb za kulturne investicije, tako je a priori in samo ob sebi določeno nje stališče: sodelovala bo kakor dobrodošla, skromna posestrima v zaledju.

Večjo nevarnost tvori neki drug pogoj, ki ogroža realizacijo kulturne banke s praktično neizpeljivostjo. Kulturna banka bo uspešno poslovala samo ob sodelovanju celokupnega ljudstva, imeti bo morala inteligentnega zastopnika, uradnika v zadnji kmetijski občini. A odkod kar čez noč vzeti inteligenten, izveščan, personal, kdo naj plačuje te stotine oseb? Dobiček kulturne banke bi zadoščal komaj za upravne in uradniške plače, — a kaj bi ostalo za kulturo? Tudi tukaj si pomoremo s prehodno metodo. Ali nimamo inteligentnega, narodno zavednega, za vse žrtve pripravljenega stanu, ki enakomerno infiltrira mestno in kmetijsko ozemlje, ki družijo meščana in kmeta v istem interesu? Kakor dovršen, priroden okvir za takosplošno organizacijo pride v poštev samo naše učiteljstvo, ki rado prevzame za mal postranski zaslužek elementarno poslovanje, zlasti če kupi in prodaja knjige in vsaki večji občini vzorno posestvo in izroči upravo učiteljski moči.

S kulturno banko si je izbralo slovensko učiteljstvo za kašipot življenja najvišji ideal, ki ga je sposobno človeštvo na zemlji, ideal, ki je vreden vsega navdušenja in vsake žrtve, ideal, ki visoko dvigne kulturno ceno učiteljskega stanu.

in za navdahnje s tako samozvestjo, da postane neusahljiv studenec mladih, zmagovitih moči.

Za dosego tega ideala pa je pred vsem potrebno, da se učiteljstvo zanj pripravi v sebi in samo iz sebe. Ta notranja priprava zahteva: 1. da se združi ljudsko-, srednje- in visokošolsko učiteljstvo v strumno, za moške in ženske enakovredno organizacijo, 2. da se po principu samopomoči (knjižnica, glasilo, tečaj, obisk tečajev na visokih šolah) izvežba teoretično in praktično v združenem poslovanju, v filozofiji in sociologiji. Taka notranja priprava osigura javni nastop učitelja (učiteljice) in ga podpre s tako samozvestjo, da zmagovito poseže v vsako javno, pisмено ali ustno diskusijo z vsakim inteligentom; 3. da se organizirano učiteljstvo principialno odpoje vsaki strankarski politiki, varuje si pravico kritične in filozofske, znanstvene politike; 4. da si učiteljstvo odpre neomejeno in široko zaupanje ljudstva s tem, da onemogoči najmanjši dvom o iskrenosti pozitivnega verstva. Principialno je o tem odločil že krasni članek »Škofov jubilej«, v 12. številki letošnjega »Učiteljskega Tovariša«. Članek je napisan s tako zrelo inteligenco in tako iskrenim čuvstvom, ki razodeva samo pošteno, verno dušo. Članek ostane historičen dokument — oživljene vere. In hoc signo vicisti!

Kulturna banka bo tvorila v zgodovini človeške kulture epohalen, sijajen mejnik, a postavilo ga je — slovensko učiteljstvo.

Perspektiva mladih.

(Dalje.)

Javnost. — Šola. — Narodnost. — Slovanstvo. — Jugoslovanstvo. — Samozavezanost. — Gospodarstvo. — Prosveta in kultura. — Politika. — Izvenstrankarstvo. — Socialno vprašanje. — Demokracija. — Svetovno naziranje. — Sokolska ideja. — Stan in organizacije. — Vzajemnost in solidarnost.

SLOVANSTVO.

Tudi glede tega vprašanja je začrtal naraščaj pot, ki so mu jo pokazali njega buditelji: Z isto kritičnostjo je gledal na slovanstvo in slovanstvo vzajemnost!

»Naj nas ne zadovoljujejo navadna gesla in priljubljene tradicije! Poim Slovan sam na sebi naj nam ne pomenja še ničesar posebnega. Pridejati mu je določeno obliko in šele potem ga lahko prav umevamo. Glejati je tudi v Slovanu najprej človeka, kakor se kaže v konkretni formi, kot poštenjak ali nepoštenjak. Glejati ga moramo najprej kot dobrega očeta, moža, prijatelja, uradnika, zdravniika, učitelja itd. ali drugega koristnega stanovnika. — Kdor premetniva Slovanstvo v tej realnosti, ta si ne bo bal pogledati v svojo vest: za Slovanstvo se ne bodo skrivali skrivnostni nameni, in le na ta način bomo koristili Slovanstvu, ker resnica ne more škodovati niti Slovanstvu.«

To mišljenje naj prodre v vrste učiteljstva, da ne bodo na sestankih nosili le drug drugemu srca in čuvstva na roki — kakor tudi pravijo! — in le razlagali svojih čuvstev, ampak se medsebojno proučevali v stanovskih in šolskih vprašanjih in sprejemali drug od drugega naprednejše ideje, ki nam omogočujejo, da povzdignemo sebe, stan, šolo in s tem tudi narod, čigar del smo, na kolikor mo-

goče visoko stopnjo svetovne omike, kar nam zagotovi obstanek in tako pozitivno ukrepi Slovanstvo. Predpogoj in temelj vsemu Slovanstvu so pa skupne ideje in smotri; teh pa ne dobimo s samimi deklaracijami o bratski ljubezni — oboževanju in stomilijonskem narodu, temveč v kritičnem študiju skupnih kulturnih, socialnih in gospodarskih vprašanj.

Slovanstvo je nadaljevanje narodne ali nacionalne ideje! In ravno Sloveni smo kot majni in hudo eksponirani narod potrebni, da se kulturno in gospodarsko vezemo z drugimi slovanskimi narodi, da črpamo moči in dvigamo sebe ter tako odbojamo navale vnanjih nasprotnikov. Prva točka slovanske vzajemnosti leži torej v obrambi!

Nam vsem je v korist, da se vsi ohranimo in ojačamo! In iz tega skupnega interesa izvira čut slovanske solidarnosti. Čim večji bodo ti skupni interesi, tem večja bo vzajemnost! Od obrambnega gesla, ki ga tolikrat čujemo. »Vaš boj je naš boj!« mora interes preiti na kulturno in gospodarsko polje, brez ozira na napadajočega tujca, da bomo rekli: »Vaš kulturni napredek je naš kulturni napredek!« Česar naš narod nima, naj išče prvo pri drugih slovanskih narodi, kultura in gospodarstvo naj se vzajemno izpopolnjujeta ter stremita za tem, da se slovanski narodi kulturno in gospodarsko osamosvoje. S študijem jezikov in po njih s proučevanjem dela slovenskih narodov se kultura medsebojno podeljuje, vodi pa tudi do osamosvojitve ker kulturna in gospodarska osamosvojitve je druga in tretja točka temelja slovanski vzajemnosti.

Gospodarska vez je najtrdnjaja in najtrajnejša utrditev in podlaga vzajemnosti. Politiška solidarnost gre paralelno z bojno — obrambno solidarnostjo, a trajna in zanesljiva je le, če temelji na kulturni in gospodarski vzajemnosti, katerih temelj in glavni princip mora biti socialna pravičnost in nje zvesti drug — demokratizem. To so pogoji in temeljne točke naše slovanske solidarnosti, slovanske vzajemnosti in slovanske osamosvojitve!

Prvi korak zavednosti je zavednost posameznih narodov. Mi ne smemo pričakovati pomoči edino od Slovanstva in tudi našo rešitev nam je v prvi vrsti gledati v delu in napredku našega naroda. Kultura, socialno in gospodarsko ojačenje našega naroda nam je prva potreba; Slovanstvo nam je pri tem le opora in pomoč v tem smislu, da nam je dano le širše polje, s katerega črpamo sredstva v dosego teh naših smotrov. Samega sebe je potreba povzdigniti in se ne le zanašati na bratsko pomoč! Da smo pa Slovani deležni medsebojno svojega dela, mora biti naš nacionalizem omejen po vzajemnosti in se mora v skupnih zadevah (spajati v slovansko solidarnost, ki temelji na disciplini, da morebitne notranje in narodne ozire in pomisleke podvržemo skupnemu smotru, ki naj celotno stvar dvignejo ter vsakakor s tem okrepe tudi posamezne narode: hipni notranji položaji naj ne bo odločilni moment pri presoji skupnega smotra!

Pri tej solidarnosti pa ne smemo zažati predaleč: V interesu skupne stvari moramo proglasiti in reflektirati načelo, da med nasprotujočimi načeli ni zblizanja in ne kompromisa! Vsak bo pa znal izločiti načelna vprašanja v korist skupnih narodnih smotrov, soglašal bo z kooperacijo in enotno združeno postopanje tedaj v vseh takih slučajih ter ne

predpostavljaj načelnega vprašanja narodnemu vprašanju ter ne širil načelnega boja na škodo narodni koristi. Naš načelni nasprotnik nam ostane nasproten sicer tudi s stališča slovanske vzajemnosti; ljub nam je kot član bratskega ali našega naroda, nasprotna nam je njega politika ali kulturna struja.

Menimo, da s tem nič ne škodujemo bratskim stikom, ampak jih le močno pospujemo, ker zastopamo stališče: da se imajo v prvi vrsti družiti isti stanovni narodi med seboj, ker je njih skupnost največja, potem kulturne struje enakega načelnega naziranja medsebojno, gospodarske organizacije in potem političke; poudarjamo pa, da vedno le istih in ne nasprotujočih si načel, ker tako postane vez med vsemi narodi najnaravnejša, najtrdnjaja, najneprisiljenejša, brez spornih vprašanj ter se tako v najširših dimenzijah razširi in privede do medsebojne vezi vseh teh narodov. Iz tega podrobneja zblizanja bi prišlo do celokupnega slovanskega zblizanja, in parola kooperacije v splošnih in skupnih vprašanjih, narodnih, obrambnih, manjšinskih in gospodarskih kakor političkih bi se razširila tako tudi res med vsemi strujami in splošno do zadnjega stanu. Če se postavi vrhovno instanco temu gibanju, ki ima najti formo, na kateri se imajo vse struje združiti, bodo načelna nasprotstva gotovo pustila prednost skupnim interesom in namenom.

Med nositelji slovanske ideje pa ne zavzema učiteljstvo ravno zadnjega mesta, ker ono že danes izkusa realizirati idejo najtesnejšega stanovskega združenja v svrhu tega, da se postavi šolstvo slovanskih narodov na slovanski temelj. V mnogih slučajih pa že išče pota medsebojnega posredovanja kulturnega in gospodarskega napredka slovanskih narodov.

Pozitivno delo za slovan. idejo med učiteljstvom se kaže v propagiranju te ideje v navedenem smislu; v druženju slovanskega učiteljstva, da se bo izkušalo medsebojno spoznavati in opazovati važnost posameznih slovanskih narodov v splošnih ozirih, posebno pa z ozirom na šolstvo; učenje slovanskih jezikov in ustanavljanje jezikovnih krožkov v svrhu tega, da ideje in napredek drugih narodov uporabi v prid lastnega naroda in to v prvi vrsti potom tiska. — To bodi dolžnost naše bodoče vzgoje!

Rešitev slovanskega problema vidimo mi pričeto za učiteljstvo v tesni združitvi vsega slovanskega učiteljstva k skupnemu smotrenemu delu, v reševanju in proučevanju skupnih vprašanj, v medsebojnem podpiranju pri reševanju vseh vprašanj v skupni gospodarski stanovski organizaciji in medsebojnem gospodarskem podpiranju pri stanovski gospodarski osamosvojitvi.

JUGOSLOVANSTVO.

Deklaracijsko načelo z dne 30. maja 1917 je dalo konkretnjšo obliko vsem stremiljenjem jugoslovanskega zblizanja v svrhu socialne, kulturne in gospodarske povzdige in osamosvojitve, ki se je že propagiralo tako v javnosti, in še bolj med učiteljstvom samim. Poim osamosvojitve je dobil popolno konkretno obliko v zahtevi »samoodločbe narodov« in istotako pokazal natančno direktno, kaj zahtevamo in smer naših potov. Ta oblika je edino mogoča in edini temelj in podlaga, ki zagotavlja neoviran razvoj in napredek troimenskega naroda v socialnem, kulturnem in gospodarskem oziru; edina o-

misli, Lavra? Glej me, sam sem! Tudi ti si sama. Krasna si, Lavra, jako si elegantna, imaš moderu klobuk, fine črveljčke, svilene nogavice. In jaz? Star sem, grd sem, slabo oblečen, nisem te vreden, ker si preveč mlada, preveč lepa... Kaj zato? Jaz te vidim, ti me vidiš. Ljubila sva se: še se imava rada. Po tolikih letih, Lavra! Ti si moja, jaz sem tvoj!

Tramvaj se je zopet ustavil. Veseli grlici sta izstopili. Vsula se je noter množica ljudi. Oni gospod v kotu se je še vedno držal svoje teme:

»Zdaj smo odvisni od Kranjcev, Stajercev in drugih gospodov, da nam pošljejo zdajpazda vrečo krompirja, košaro jajc. Pride pa čas, ko...«

Zvonec je zapel. Voz je zdrdral po ulici Törrenre.

»Kam si namenjena, Lavra? Kako to, da si tu? Kje izstopiš? Ali greš v poset k prijateljici? Imaš li tu prijateljico? Ali greš poučevati klavir, francoščino? Čemu si se med tem časom posvetila? Si li uradnica? Pevka? Kako živiš? Ali zaslužiš dosti? Si li zadovoljna? In z drugimi? Ali ljubiš življenje? Si li zdaj pomirjena? Ali si trpela, da si postala tako resna? Kaj ti je dalo življenje? Trud? Boje? Zmago? Ali mi nočeš ničesar razodeti? Da, ravnaš prav, ne govori o ničemer! Komaj izusti človek besedo, že nategnejo uhlje. Oh, ti obraz! Potem mi povej vse, ko izstopiš, ko izstopiva. Tudi jaz ti izlitem svojo dušo. Oh, jaz! Tako sem sam! Če bi vedela, kako sem zapuščen! Nikogar ne poznam! Tujec sem med tujci!«

Bil je jako ginjen, misleč, da govori njej o njuni preteklosti, o sladkih urah...

»Ali se spominjaš, Lavra? Šetala sva se po vrtu pokojne tvoje tete. Hodila sva od grede do grede; trgali sem ti rože, ki so ti najbolj ugajale. Potem sem te poljubljaj na vrat. Gorje, če sem bil to storil! Nisi hotela. Zakaj nisi hotela? Mogoče, pa ni hotela tvoja teta? Tako si bila dobra! Tvoj glasik mi je bil tako prijeten! Vedno si rekla: da, da — tudi kadar bi se mi bila morala postaviti po robu. Uboga Lavra!«

Zdaj so mu zalile solze oči. Zamisljal je in se obrnil v stran. Iskal je napise po stropu. Čital je počasi, počasi, zlogovaje in požiraje sapo: »Pasta dentifricia... insuperabile... rinfresca la bocca...«

Voz je vnovič obstal.

»Voli di Chiozza!« je zaklical izprevodnik.

Izstopila sta gospoda, jako komodno, zmerom govoreč:

»Ljudstvo gladuje. Pogledj obraze...«

Tramvaj je zaropotal po široki ulici Stadion. Gašparčič je bil dobil trenutek, da si je skrivoma obrisal oči.

»Kako sva se imela rada! Kakor dva otroka! Ljubezen sva merila na vreče, na kilometre! Tvoja teta je bila uprav srečna. Pa tudi stricu ni bilo to nevedč. Ali se še spominjaš? Potem... Kako je bilo? Ne spominjam se, kako je že bilo. Tudi ne vem, če je bila tvoja ali moja krivda. Mogoče sem

bil jaz vsemu temu vzrok. In zdaj? Zdaj si tu, tik mene, jaz poleg tebe, in si nimava ničesar reči.

Ti ljudje in biljeter bodo mogoče mislili, da se niti ne poznava, da sva si tuja, nedovzetna eden drugemu:

Ti, krasotica, elegantna, lepo oblečena, in jaz, Lavra, jaz — uboga sirota, uničena eksistenca!...

Srce mu je umolknilo. Zvonec je pel, voz se je ustavil. Nikogar ni bilo več notri. Ostala sta sama, sama... Gašparčič se ni mogel ganiti z mesta.

»Glej, Lavra, ostala sva sama, čisto sama! Zdaj lahko zasepečem sladko tvoje ime — Lavra!... Lavra, čemu molčiš? Nočeš? Aho, bilje, ter je tu; ravnaš prav! Sama sva: ti si ondi, jaz sem tu. Da, midva sva, midva, midva — jaz in Lavra — po tolikem času! Ti si tam, jaz sem tu — že deset minut, več kot deset minut in se še nisva ogovorila. Na tvojih ustnih ni smehljaja, ni iskre v tvojih očeh! Nič! Nočeš in nočeš — radi drugih, zaradi teh radovednežev. Ti ne vedo in nikdar ne bodo znali, kaj bi provzročila v najinih dušah topla besedica, izgovorjena komaj slišno, migljaj, žarek tvojih oči v mojih očeh... Oh, Lavra, Lavra, tvoja taktnost me omamlja! Kako si razumna, kako si dobra, angel moj! Menil sem, da sem čisto osamljen v tem velikem mestu, polnem bogatašev in beračev, sihih in lačnih. Smehljaj sem se stražnikom; hoteč si tako poiskati sodruha. Ponižal bi se bil do cestnega pometalca, čuteč potrebo prijazne besede. Razumeš, Lavra! To sem storil, to bi bil storil! A imel sem tebe! Di-

hala si zrak tega mesta, zrak te ulice in tega električnega voza kakor jaz. Mogoče sva hkrati stopila v ta voz, in jaz nisem vedel za tebe in ti ne za mene! Lavra! Lavra!«

Ozrla se je skozi okno, motreč hiše; morda je tudi iskala hišno številko. Ogledoval je njene črveljčke. Bili so nizki črveljčki, sivi, najmodernejše oblike in so tako pristojali finim nogavicam enake barve. V vsem taka harmonija!

Zavora je drsala po kolesih. Voz se je počasi ustavil, dokler ni obstal pred ljudskim vrtom.

Vzravnila se je, se oprlija višjega jermena, odprla vrata in elastično skočila na tlak.

Gašparčič je obstal. Vse se je zgodilo tako urno. Niti ozrla se ni po njem. V trenutku ni vedel kaj početi. Obsedel je in zmedeno zrl za njo, namenjeno s hitrimi koraki k bližnji štirinastropni hiši.

Hipoma je planil kakor pijan k vratom, jih zaloputnil za seboj in skočil v polnem diru z voza, da bi bil kmalu telebnil v bližnji kandelaber.

Tekel je blazno s klobukom v roki, brez dihanja, poln obupa. Prihrumel je do tlaka, do večnih vrat, do Lavre.

Stala je na pragu: visoka, stasita, pričakujoč.

»Lavra, Lavra!« je zaklical, razpenjajoč roke. Ni se zganila. Pogledala je hladno, vprašujoče neznancu v oči. Razočaranje je bilo v njenem pogledu, češ, ona — Lavra?

»Lavra, Lavra!« je ponavljal obupno.

blika, ki zagotavlja obstoj in neoviran razvoj teh narodov.

V prejšnjih časih so polagali največjo važnost na jezikovno izenačenje; v istini bi enak jezik kot posrednik kulture sčasoma, čeprav ne takoj, dovedel do popolne vzajemnosti interesov. Poizkusi jugoslovanskega kozmopolitizma so se pa ponesrečili, ser so imeli v sebi kal nadvlade in predpravic gotovih delov. Deloma so pa in ostajajo narodna, predvsem jezikovna sorodstva dejstva, na katerih temelji naš skupni interes in so važna točka jugoslovanske edinosti, ki lahko posredovalno pripomorejo k zblizanju skupnih socialnih, kulturnih in gospodarskih interesov.

Zmagalo je načelo, da se ideje postavijo višje od jezika; neobhodno potrebo jezikovne enakosti se je opustilo; po načelu enakosti in samoodločbe je združen troimenski narod drug poleg drugega v skupno dosego smotrov, povzdige in osamosvojitve, — narodne, kulturne, socialne in gospodarske — na demokratskem načelu enakih socialnih pravic brez nadvladanja in brez asimilacij; edin vedno v gospodarskem napredku in še edinejši v obrambnem — narodnem delu na zunaj ter kulturni povzdigi.

Ce se postavlja danes učiteljstvo na ta temelj in sprejema ponudbo za propagiranje teh idej danes kot lastne ideje, stori s tem samo svojo dolžnost!

Evangelij Jugoslovanstva ima prodreti danes v vrstah vseh treh narodov s tako silo, da bodo umetno gojena in pospeševana stremiljenja nasprotnikov z udržitvijo narodnostnih in verskih razlik ter notranjih narodnostnih in verskih sporov na mah izgubila svojo moč in bo ideja Jugoslovanstva onemogočila zopet njih nastop.

Zato vidimo najuspešnejše sredstvo v dosego tega smotra prvo stanovska združenja v svrhu povzdige njih interesne skupine; potem druženja kulturnih skupin po njih načelnih edinostih in tako dalje na enakih principih kakor smo to začrtali pri Slovanstvu sploh.

Zato vidimo nacionalizem učiteljstva udejstven najvišje tedaj, kadar deluje za osamosvojitve vseh treh jugoslovanskih plemen skupno in solidarno.

Pozitivni del jugoslovanskega programa učiteljstva vidimo v združitvi vsega jugoslovanskega učiteljstva brez razlike narodnih plemen in brez razlike verskih naziranj v svrhu povzdige, osamosvojitve in razvoja vseh panog jugoslovanskega šolstva in v svrhu povzdige in osamosvojitve vsega jugoslovanskega učiteljstva v narodnem, socialno-politiškem, gospodarskem, stanovskem in kulturnem oziru; ga socialno in političsko vzgojiti ter dvigniti tako visoko da ne bo zastajalo za učiteljstvom drugih narodov in ne za drugimi stanovji troimenskega naroda.

SAMOIZOBRAZBA.

Prva naloga nam bodi, pridobiti si kolikor mogoče visoke, vsestranske in splošne naobrazbe.*

* Tov. J. P. piše v »Uč. Tov.« 19. apr. 1918 v članku »Med dvema dobama« o istem vprašanju sledeče:

Skoro je zaigralo malo ironije v njenih svetlih očeh.

»Oprostite, jaz nisem Lavra...«

Streslo ga je po vsem životu. Zakril si je oči z obema rokama, kakor da bi bil vse to doživel v sanjah.

»Vi niste Lavra? Vi niste — Lavra?«

Popadel ga je čuden strah, kakor da bi ga objela blaznost, dohitela smrt. Zvrtelo se mu je v glavi. Tista mlada ženska v azurni obleki, ki je stala še pred nekaj trenutki pred njegovimi očmi, sladka, očarujoča, polna miline, naj bi bila ta — mrzla, brez duše, brez usmiljenja? Ne in ne!

»To je Lavra? Roga se mojim čuvstvom! Izziiva me in tira v blaznost! Kaj? Kdo? Te oči! Steklene, ki mi trgajo dušo! Ne, ne! Nikdar! —

»Vi niste Lavra? — Vi niste Lavra?« je ječal. »Govorite, prosim!«

Končno se je zganiila in rekla:

»Oprostite... Oprostite, jaz nisem Lavra... Motite se...«

Okrenila se je in stopila v vežo. Kakor pribit je obstal Gašparčič in gledal, strmel — s klobukom v roki. Noge so se mu zapletale, ko je odhajal pobit, uničen... Lavrin glas mu je zvenel v duši:

»Oprostite, jaz nisem Lavra... Nisem Lavra... Nisem Lavra...«

On pa je čutil, da je bila, da je bila, da ni več in da nikoli več ne bo njegova...

»Naš najnujnejši stanovski problem je vprašanje samoizobrazbe, in sicer v onih panogah, ki odločajo v vsakdanjem delu: narodno gospodarstvo in socialna politika. K temu bi šlo še družboslovje in modroslovje. Mogočno sredstvo imamo za prve čase v okrajnih učiteljskih knjižnicah. V te mora čimprej zdrav duh preuredbe. Ne k kvantitativnem, v kvalitativnem smislu. Saj ne bo treba mnogo knjig in revij, a take naj bodo, da obrodijo stoteri sad. Naša društva bodo morala skrbeti, da se ta akcija izvede; nič težkega ni. In v dobro roke naj pride zruje, da lepo vzklaj. Nič nasilja, zmožnosti, zanimanja in veselje naj odločajo. Če se to delo razširi še med nadarjene, podjetne mlade ljudi izven stanu, tem bolje!«

Da je prvi in najnujnejši stanovski problem samoizobrazba, to dejstvo je uvideli že tedanji nanaščaj. Zato je podarjal sledeče stališče:

Zalostna je resnica, da učiteljstvo, ki bi rado vodilo in izobraževalo narod, v mnogih slučajih samo ni dovolj, ni vsestransko, vsaj temeljno izobraženo. To dejstvo vodi do misli, da je tu onemala malopoučevanju učiteljstva onemala in ravnemu pritisku od takozvanih »višjih slojev« iskati vzroka; tu je iskati vzroka, da se je najivalo učiteljstvo »nezrelim politikom«.

Ni dovolj pedagoška in stanovska izobrazba; tudi ni dovolj, če mislimo o samoizobrazbi, da je izven šole gojiti in se samoizobraževati samo v vzgoji in pedagogiki, kakor ne to, da zadošča pri nadaljnjem svoji izobrazbi, da zasledujemo samo pedagoška, šolska in stanovska vprašanja; nujna podlaga naši samoizobrazbi mora biti v prvi vrsti, da se izobrazimo v sociologiji, da zasledujemo tudi politiko kot vedo, rekli bi, da se pečamo s socialno-politiškimi vprašanji v znanstvenem oziru ter jim priključimo znanje filozofije in narodno-gospodarskih vprašanj. Iz teh naj se razbere stremiljenje vzgojnih in pedagoških naših smotrov in le na teh naj temeljimo, če hočemo biti smireni; ce se resuje pedagoška vprašanja brez teh vprašanj, tedaj služi pedagogika sama sebi in ne družbi, ki ji je namenjena in zaradi katere se jo goji.

Vzrok, da šola ne da učitelju znanja v teh vprašanjih je v zlu, da se zahteva preizkušnja predizobrazba za sprejem v učiteljske ter se tam izgublja čas za drugimi osnovnimi predmeti, namesto da bi se na teh že zidalo in priključilo takoj v začetku še navedene predmete in gojilo pedagoško kot predmet, podrejen omenjenim vprašanjem.

In v svesti si tega, da je potreba v tem oziru krepkejših in inteligentnejših učiteljev, spoznati mora učiteljsko dijaštvo že, da se mu je v prvi vrsti samemu reformirati. Potreba je umakniti misel lahkomiselnosti resnemu in vztrajnemu delu; v resne, vztrajne in značajne učitelje se je vzgojiti in stvoriti si trden temelj, ki ga ne bo mogla omajati nobena sila.

Daleko premalo je, če se peča samo s šolskimi predmeti in vprašanji. Naloga, ki jo ima vršiti učitelj, že sama določa v katerih stvareh je učitelju potreba največ izobrazbe. Kakor je obširen delokrog učitelju, tako obširna mora biti tudi njegova izobrazba. Predvsem naj da splošne izobrazbe, ki naj da podlago, da je učitelj poučen o svojem stališču kot človek in o splošnih dogodkih v kulturnem svetu.

To je stališče, s katerim je že danes namen vsemu stremiljenju: Umsko in moralno izpopolnjevanje je smer, po kateri se misli uspešno doseči vse stanovske smotne, in samoizobrazba je najuspešnejše sredstvo v dosego teh smotrov.

Kolikor bolj bo učiteljstvo izobraženo, toliko prej si pribori tudi boljše socialno stališče in stopnjo, ki mu gre na podlagi načela socialne pravičnosti in ekvistenčnega prava, odgovarjajočega važnosti socialnega dela in socialni stopnji njegovi; v tem smislu bo izvajevan tudi oni že večni boj za zagotavljanje zadostnega gnotnega stanja. V znanju in izobrazbenosti leži moč, ki se ji bodo morali ukloniti vsi tisti, ki nastopajo proti učiteljstvu kot njegovi nasprotniki in obrekovalci tega stanu.

Toda, kakor smo prej zagovarjali, da si mora učitelj najprej pridobiti splošne izobrazbe v navedenih temeljnih vprašanjih, da bo verziran o vseh, tako zagovarjamo za pozneje stališče, da se potem specializira učiteljstvo tudi na posamezne nepedagoške stroke, da bomo imeli na posameznih strokah in pri vprašanjih vede tudi v lastnih vrstah strokovnjake. Delitev dela je potrebna, da je vse delo uspešnejše in popolnejše, zato je potrebna tudi delitve izobrazbe, da se lahko delo vrši; in zato se mora vsak učitelj odločiti, ko je v temeljnih pojmih verziran v omenjenih vprašanjih vede in je dosegel gotovo točko splošne izobrazbe, da se odloči po tem za kako posamezno znanstveno polje in stroko, v kateri se nadalje izobražuje in izpopolnjuje ter jo zasleduje in v katere smislu deluje v stanovsko korist in povz-

digo bodisi v stanovskem tisku ali v organizaciji. Današnja generacija učiteljstva je bila bolj univerzalno izobražena, zato ni mogla nastopati v posameznih slučajih in v splošnem z isto sigurnostjo in temeljitostjo, kakor to že zahteva sedanjí čas in položaj od učiteljstva.

Problem samoizobrazbe ostane v programu učiteljstva vekomaj! Neobhodno se je potreba nadalje izobraževati in iskati kredstva v dosego tega smotra. Stojimo na stališču, da je pritegovati k našemu delu tudi lajke — neučitelje, ki so verzirani in strokovnjaki v posameznih znanstvenih — nepedagoških strokah in vprašanjih, da nam v teh pripomorejo k našim smotrom; naš tisk naj se preosnuje v revije, ki bodo v obliki meri poleg stanovskih in pedagoških vprašanj zasledovale in razmotrivale tudi nepedagoška in nestanovska, poljudno strogo znanstvena vprašanja gor navedenih strok;* strokovne organizacije naj popolnoma opuste razmotrivanje pedagoških vprašanj, ker stojimo na stališču, da je nadaljna pedagoška izobrazba stvar vsakega posameznika, sredstva so mu stanovski pedagoški tisk, Slovenska Šolska Matica, šolske in okrajne konference in knjižnice, pač pa naj se organizacijski sestanki uporabijo izključno v razmotrivanje stanovskih in znanstvenih vprašanj v zgoraj navedenem smislu in naj poglobljajo in razširjajo učiteljevo splošno, znanstveno-nepedagoško in nešolsko izobrazbo; prireajo naj se po čim večji tečaj, v katerih se bo predavalo o splošnih nepedagoških in nešolskih znanstvenih vprašanjih navedenih strok ter podajalo splošno izobrazbo; okrajne učiteljske knjižnice naj se izpopolnijo z nepedagoškimi in nešolskimi najvažnejšimi znanstvenimi deli omenjenih strok po skupnem zasnovanem načrtu; ko se na podlagi teh sredstev doseže primerno zanimanje, je prirejati tečaje globlje v kakem vprašanju ali stroki, obsežneje obdelano, specializirano. (Dalje prih.)

* »Učiteljski Tovariš« kot dnevnik.

Uredn.

Zimski viharji

so se umaknili

majniku!

V zapuščenih strelskih jarkih in na bojnih poljanah vzhoda klijejo trave, cvetlice in bogato snopje.

Pot do velike
žetve končne zmage in
splošnega miru

kaže

8. vojno posojilo.

Učitelj — setveni komisar.

Zopet so naprtli izstradanemu učiteljstvu težak posel. Kedar ne morejo razne oblasti dobiti za truda polno delo pa majhno nagrado nižjih uradnikov in drugih ljudi, pa zapro šolo, vprežejo učitelja in ga požene čez hrib in dol, od sela do sela, da napiše, koliko bo kmet pridelal žita, krompirja, fižola in bob. Ako bi bilo za to delo določeno primerno plačilo, bi učitelj ne prišel na vrsto!

Te dni ga je torej vzela v najem deželna statistična komisija. Opozoriti moramo tovariše, deželno vladjo, posebno pa deželni šolski svet na tako zapostavljanje učiteljstva in bagateliziranje šole! Že nekateri dekreti o imenovanju za setvene komisarje so brez nastova spisani na osminkih papirja. Zanikarnim organom nemških okrajnih glavarstev se ni videlo vredno, da bi napisali dekret v dostojni obliki. Mnenja smo, da se je zgodilo to namenoma; saj bodo komisarji večimoma sami učitelji, in za te je vse dobro. Večina učiteljstva je šla na limanice tej naduti gospodi in se poprijela dela. Pa varali so jih tudi glede nagrade! Vsak komisar dobi od pole po 1 K. Nekaj tovariš je delal na dan neprenehoma 13 ur, izpolnil 13 pol in zaslužil 13 K. Za kaj naj porabi ta denar? Ali naj ima je vinarje za stanovanje, za hrano ali za svoj trud? Dodajati mora iz svojega žepa, če ni prazen, ker porabi gotovo na dan po 15 do 20 K. Za državo, ki trosi denar za vse potrebne in nepotrebne stvari, plačuj, ubogi učitelj, še primanjkljaj, ki ga imaš, ko opraviš zanj neprijeten posel. Pa pride še lepše! Poleg učitelja komisarja, ki dela in se trudi ves dan, sedi, dremlje in zeva od dolgega časa zapriseženi zastopnik občine, ki dobi na dan za svoje brezdelje po 10 K. Ni čuda, da je nekaj učiteljev poslanih dekrete vrglo v koš in se zahvalilo za tak posel. Nek tovariš je osebno vrnil okraj-

nemu glavarstvu pole. Poslušajoči uradnik ga je prosil, da naj ne pove tega drugemu, da tudi ne vrnejo pol. Na nekem okrajnem glavarstvu je pa pretel dotični uradnik z disciplinarnim postopanjem napram onim, ki bi se branili prevzeti to delo. Kaj smo res že tako daleč? Ali ni prva in edina učiteljeva naloga vzgoja in pouk izročene mladine? Ali se res sme že vsak najslabši uradnik obregniti ob ljudskega učitelja? Učiteljstvo rado dela za občno korist, rado da cesarju, kar je cesarjevega, toda vlada naj tudi stori to, kar je njena dolžnost.

Neodpušljivo je omalovaževanje učiteljskega poldica in šolskega pouka, ki se kaže v tem, da pokličejo učitelja iz razreda zadnji mesec šolskega leta neposredno pred vzprejemnim izpitom za srednje šole. Učitelj — setveni komisar — naj zapusti svoje učence v najvažnejšem času šolskega leta v veliko škodo otrokom in staršem. Kaj poreče k temu najvišja šolska oblast v deželi, ki ji mora biti prva in poglavita skrb napredek šolstva? Kdo ima ukazovati šolstvu, okrajno glavarstvo ali deželni šolski svet? Govore naj tudi starši in zahtevajo z vso resnostjo in strogostjo, naj se njih otrokom ne krati po nepotrebnem pouka ob koncu šolske leta! Videant consules!

Zhorovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

Učiteljstvo v vojni službi.

Še zvane marsikomu izmed nas lepi in ubrani akordi z našega prelepega jubilejnega koncerta. Ali smo bili tedaj po besedilu nekaterih teh pesmi res nekaki preroki? ... Čujmo še enkrat odlomek teh prerokovalk-

Naš starosta Janko Žirovnik poje z narodom:

»Ko se drevje ozelenjuje,
mladim fantom napoveduje,
da je prišel tisti čas,
ko jih kliče vojskni glas.«

Z žalostnim narodnim tonom zatrjuje skladatelj Oskar Dev:

»Pomlad že prišla bo,
k' tebe na svet' ne bo,
k' te bodo djali v to hladno zemljo.«

In naš plodoviti skladatelj tovariš Emil Adamič ki je sedaj že tri leta v ruskem ujetništvu, je stopil takrat z Dragotinom Kettejem tudi med preroke v modernji skladbi »Moravska narodna«:

»Huda, huda vojska bo.
Kdo bo, kdo bo šel na njo?
Ktera ima ljubega, ljubega, prijaznega,
bode reva jokala...«

In zopet:

»Ko iz vojske prišel bom,
ženko vzamem te na dom,
ako da nebeški Bog!«

Vsi pa zlasti sedaj nestrpno povprašujemo v mogočnem unisonu te pesmi vedno in vedno glasneje:

»Ah, moj Bog, nebeški Bog!
Kdaj bo konec teh nadlog?...«

Ko je bila zaukazana mobilizacija, je šlo takoj mnogo naših vrlih tovarišev v vojno službo. Zapustili so kar čez noč svoj ljubljani dom, starše, ženo in otroke. Kmalu za temi so odšli novi tovariši že pri prvih, mnogi zopet pri naslednjih vojaških prebiranjih k vojnim zastavam. Mnog izmed teh je dal za svojo ljubljeno domovino cvet svojega življenja — svojo srčno kri. Drugi zopet se bore še danes na raznih bojnih poljanah navdano in nevstrašno. Noben stan ni dal odstotno toliko mož pod orožje kakor naš učiteljski stan! V teh učiteljskih bojnih vrstah si videl marsikaj nepojmljivega. Tu mlad neizkušen tovariš v cvetu življenja v svetli častniški uniformi, tam zopet star in častiljiv učitelj pod pezo let v navadno prostaki obleki. Da naj so te uniforme že kakršneoli, eno je gotovo: priljubljeni so pri svojih stotnjah prav vsi po vrsti, zakaj učitelji poznajo najbolj narodovo dušo. Splošno se hvali tako učitelj — častnik kot hraber in navdušujoč bojevniki, kakor tudi učitelj — računski podčastnik kot zanesljiv, spreten in vesten vodnik računov.

Vsem našim umrlim tovarišem, ki so padli za dom in za cesarja veljaj po Simonu Gregorčiču naš žalni poslednji pozdrav:

»O naj jim pokoj bo, naj jih ljubeče
obseva žar neskončne božje sreče!...«

Delo učiteljstva v zaledju.

Četudi je morala Zaveza mnogokrat prekiniti smotreno delovanje in izvrševanju svoje prave naloge — svojega programa, pa ji je odkazal patriotski čut slovenskega učiteljstva drugo delovanje, sprva le v pomožnih komisijah in pri delu za »Rdeči križ«. Zaveza je stopila v službo domovine! Dne 14. avgusta l. 1914 je razposlala vsem svojim društvenim spomenico, v kateri jih pozivljaje, naj pritegnejo vse svoje članstvo dobrim delom usmiljenja in nagli pomoči. Slovensko učiteljstvo se je na ta apel takoj podalo na domoljubno delo. V Ljubljani se je osnoval permanentni učiteljski pomožni odbor, ki se je dal »Rdečemu križu« popolnoma na razpolago. Temu na korist